

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

«KELISHILDI»

Oliy va o'rta maxsus ta'limgazirligi

K. Raximov

«15» 2021 y.

«TASDIQLAYMAN»

TDSHU rektori

G.Rixsiyeva

D.B.

«15» 07 2021 y.

5A120102 Lingvistika: arab tili
magistratura mutaxassisligiga kiruvchilar uchun
maxsus (ixtisoslik) fanlaridan
D A S T U R

Toshkent - 2021

Annotatsiya

Dastur 5A120102 - Lingvistika: arab tili magistratura mutaxassisligiga kiruvchilar uchun maxsus (ixtisoslik) fanlaridan 5120100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (arab tili) ta’lim yo‘nalishining 2017-2018 o‘quv yili uchun tasdiqlangan o‘quv rejasidagi fanlar asosida tuzilgan.

Tuzuvchilar:

Shomusarov Sh.G‘. – TDSHU «Arab filologiyasi» kafedrasи professori, f.f.d.
Abdullaev S.S. – TDSHU «Arab filologiyasi» kafedrasи dotsenti.

Taqrizchilar:

Mutalova G. - TDSHU «Arab filologiyasi» kafedrasи dotsenti, PhD
Qosimova S. - TDSHU «Arab filologiyasi» kafedrasи dotsenti, PhD

Dastur Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2021 yil 01 iyuldagи 11-sonli majlisida muxokama qilingan va tasdiqlangan.

Kirish

Mazkur dastur Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti magistraturasining 5A120102 - Lingvistika: arab tili mutaxassisligiga kirish imtihonlari uchun tuzilgan va unda 5120100–Filologiya va tillarni o‘qitish (arab tili) ta’lim yo‘nalishi o‘quv rejasidagi Arab tili, arab tili nazariy grammatikasi va arab tili leksikologiyasi fanlariga tegishli mavzular qamrab olingan.

Universitet magistraturasi mutaxassisliklarining barchasida mutaxassislikka mos fanlar bo‘yicha kirish imtihonlari yozma ish shaklida o’tkaziladi. Yozma ishlar topshiriqlari uch qismidan iborat qilib belgilanadi va 100 ballik baholash mezonlari qo’llanadi:

- 1.Birinchi qism fanning umumnazariy masalalari – 30 ball;
- 2.Ikkinchi qism tegishli mamlakat yoki mintaqaga oid masalalar – 30 ball;
- 3.Uchinchi qism sharq tillaridan tegishli mazmun va hajmdagi matnlarning ona tiliga yozma tarjimasi – 40 ball.

100 ballik baholash mezonlari dastur nihoyasida keltiriladi.

I.Arab tili

Alfavit. Undoshlar. Unlilar. Bo‘g‘inlar. So‘z turkumlari. Arab tilining morfologik xususiyatlari. Arab tilida otlar. Arab tilida olmosh. Arab tilida gap turlari. Arab tilida son. Arab tilida sanoq sonlar. Arab tilida yuklamalar. Arab tilida kelishik qo‘sishimchalari. So‘roq gaplar. Arab tilida fe’l. Arab tilida fe’llarning tuslanishi. Arab tilida noto‘g‘ri fe’lllar. Arab tilida modal so‘zlar. Arab tilida hosila sifatdoshlari va masdarlari. Arab tilida xol. Arab tilida sifat darajalari. Arab tilida kichaytirma ot. To‘rt o‘zakli fe’l va uning xosila boblari. Arab tilida bog‘lovchi qo‘sishimchalar. Arab tilida to‘ldiruvchi va uning turlari. Fe’l mayllari. Arab tilida zamon turlari. Arab tilida undalma. Noto‘g‘ri fe’l turlari va uning xosila boblari. O‘rin va payt nomlari. Murakkab fe’l zamonlari. “Bo‘lib qolmoq va davom xetmoq fe’llari”. Qo‘shma gaplar va uning turlari. O‘zlashgan gap. Ko‘chirma gap. Sodda gapning maxsus turlari. Arab tilida hisob so‘zlar.

Yuqorida berilgan mavzular doirasida talaba quyidagi til bilimlari malakasiga ega bo‘lishi kerak:

nutqning fonetik jihatlari – talaffuz ko‘nikmasi va malakasini egallagan holda ma’lum o‘quv bosqichidagi turli kommunikativ holatlarni bayon eta olishi kerak.

nutqning leksik jihatlari – ma’lum o‘quv bosqichida turli muloqot doirasida kasbga yo‘naltirilgan kommunikativ so‘z qatlamini o‘zlashtirgan bo‘lishi kerak.

nutqning grammatik jihatlari – ma’lum o‘quv bosqichiga asoslangan turli kommunikativ holatlar doirasida mavzuga oid konstruksiyalar va bir-biriga bog‘liq xususiyatlarini egallagan bo‘lishi lozim.

II.Arab tili nazariy grammatikasi

Arab tili. Milliy til va shevalar. Arab yozushi tarixi. Arab tili morfoloyiginasining umumiyyatini tavsifi. Arab tilida so‘z turkumlari. Arab tilida

yordamchi so‘z turkumlari. Arab tilida ismlar. Arab tilida undov gaplar. Sintaksis. Arab tili sintaksisining asosiy xususiyatlari. Gap va uning tushunchasi. Gapning bosh bo‘laklari. Arab tilida gaplarning turlari va tiplari. Ko‘chirma gap. O‘zlashma gap.

Grammatik kategoriya va uning turlari, tilning grammatik vositalari, sintaksis; sintaksisning o‘rganish mavzulari, gapni turlarga ajratish o‘lchovlari to‘g‘risidagi umumiy ma’lumotlar.

Aniqlovchi. Moslashgan aniqlovchi. Izofa. Fe’l. Gap. Sodda gap. Uning turlari. Darak gap. Undov gap. So‘roq gap. Buyruq gap. Gap bo‘laklari. Bosh bo‘laklar. Ega va kesim. Ikkinci darajali bo‘laklar. To‘ldiruvchi. Hol. Uyushiq bo‘lak. Ajratilgan bo‘lak. Undalma. Kiritma.

Qo‘shma gap. Bosh gap. Ergash gap va uning turlari. Ega ergash gap va uning turlari. Kesim ergash gap. To‘ldiruvchi ergash gap. Aniqlovchi ergash gap. Ravish ergash gap. Payt ergash gap. O‘rin ergash gap. Sabab ergash gap. Maqsad ergash gap. Shart ergash gap. To‘siksiz ergash gap. Natija ergash gap.

Leksiologiya va leksikografiya. Leksikologiyaning semasiologiya bilan bog‘liqligi. Arab tilida polisemiya. So‘z ma’nolarining ko‘p ma’noliligi sabablari. So‘zning ko‘chma ma’nolari. So‘z – tovush jamlanmasi yoki bitta tovush. Nominativ funksiya – tilning o‘z ma’nosini.

Monosemiya – bir ma’nolilik. Polisemiya - ko‘p ma’nolilik. So‘z ma’nosining ko‘chishi. Mutloq sinonimlar. Omoformalar va omograflar. Antonimiya – so‘z ma’nolarining qarama-qarshiligi. Antonimlar – yo‘nalish qarama-qarshiligi, belgilar qarama-qarshiligi.

Arab tilining muhim nazariy masalalari, so‘z va fonema, so‘z va morfema, so‘z va so‘z birikmasi o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlovchi xususiyatlari. So‘z ma’noysi va uning tuzilishi; leksik va grammatik ma’nolar, leksik ma’no turlari. So‘z yasash va uning usullari, til va nutqning eng kichik ma’no anglatuvchi birliklari: morfema va morf tushunchalari. So‘z va uning morfem xususiyatlari. So‘z tartibi. Arab tilida morfologik atamalar.

So‘z negizi. So‘z yasalishi. Yasama so‘zlar. Murakkab tarkibli so‘zlar. Otning yasalishi. Sifatning yasalishi. Fe’l yasalishi. Ravish yasalishi.

Lug‘at tarkibi. Lug‘atning yaratilish tarixi. Lug‘atning rivojlanish tarixi. Lug‘at tarkibinig o‘zgarishi va ularning qo‘llanilish holatlari. Iboralar. Sof arab tili leksikasi. Boshqa tillardan o‘zlashgan so‘zlar. Maqollar. Maqollar mazmuni. Shevalar. Sheva tushunchasi. Shevalar va shevalarning o‘zaro farqi.

Arab tili stilistikasi. Kitobiy leksika. Og‘zaki nutq leksikasi. Ilmiy uslub leksikasi. Publistik leksika. Adabiy leksika. Arab tilining so‘z ma’nolari.

Sinonimlar qatori. So‘zning antonimi. Modal, undov, taqlidiy so‘zlar va ularning ma’nolari, ularning qo‘llanilish sohalari.

Kam va ko‘p qo‘llaniladigan so‘zlar. Professionalizmlar. Aktiv va passiv leksika. Neologizmlar. Neogoligizmlar turi. Arab frazeologiyasining stilistik qatlami.

III. MUTAXASSISLIKKA OID MATNNI O'RGANILGAN SHARQ TILIDAN ONA TILIGA TARJIMA QILISH(600-800 b.b.)

Magistraturaga qabul sinovlarining birinchi bosqichida mutaxassislik fanlaridan yozma ishlar topshiriqlari bo'yicha talabalar bilimini baholash mezonlari

Qabul sinovlarini baholash uchun maksimal baho - **100 ball** etib belgilanadi.

Mutaxassislik fanlari bo'yicha kirish sinovi biletlarining har birida 3 tadan savol bo'lib, ular quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

1. Birinchi va ikkinchi savollar mutaxassislik fanlariga tegishli bo'ladi. Ularning har biriga yozilgan javoblarni baholash **30 ball** doirasida amalga oshiriladi.

Savol bo'yicha javoblarni baholash quyidagi jihatlarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi:

- nazariy va amaliy bog'liqlikda yoritilgan;
- mazmunni yoritishda mustaqil ilmiy mushohada yuritish iqtidori mavjudligi;
- nom va ilmiy atamalarni bilish darajasi;
- keltirilgan faktlarning hozirgi davrdagi jarayonlar, o'zgarishlar bilan o'zaro aloqadorlikda ochib berilganligi, chuqur ilmiy tahlil etilgan hamda xronologik jihatdan to'g'ri yoritilganligi;
- muammoni tizimli mustaqil tahlil qilganligi, o'z fikrini erkin va mustaqil ifoda eta olganligi.

BAHOLASH SHKALASI:

1. Fikr aniq va izchil ifodalangan, barcha savollar mutlaqo to'liq yoritilgan va bunda tegishli ilmiy adabiyotlarga tayanilgan va har tomonlama chuqur asoslangan javoblarga **26-30 ballgacha - a'lo** baho qo'yiladi.

2. Savolga nisbatan to'liq javob berilgan, fikr izchil ifodalangan, lekin bunda tegishli ilmiy va uslubiy adabiyotlarga kamroq e'tibor berilgan bo'lsa, **21-25 ballgacha - yaxshi** baho qo'yiladi.

3. Savolga qisman javob bera olgan va ma'lum darajada ilmiy, o'quv-uslubiy adabiyotlaridan foydalangan bo'lsa, **17-20 ballgacha - qoniqarli** baho qo'yiladi.

4. Fikr aniq ifoda etilmagan, savolga qisman bo'lsada to'g'ri javob berilmagan, tegishli ilmiy, o'quv-uslubiy adabiyotlardan mutlaqo foydalanimagan javoblar uchun **0-16 ballgacha - qoniqarsiz** baho qo'yiladi.

2. Uchinchi savol bo'yicha mutaxassislikka oid (ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, madaniy, бадиий) mavzulardagi va 600 belgi atrofidagi hajmga ega sharq tilidagi matnni ona tiliga tarjima qilinadi.

Yozma tarjimanini baholashda **40 ballik mezon qo'llanadi**. Matn tarjimasi quyidagi mezon asosida baholanadi:

BAHOLASH SHKALASI:

a) matnni to‘liq 100% tarjima qilsa	40 ball
b) 90 % tarjima qilsa	36 ball
v) 80% tarjima qilsa	32 ball
g) 70% tarjima qilsa	28 ball
d) 60% tarjima qilsa	24 ball
e) 50% tarjima qilsa	20 ball
j) 50% dan kam tarjima qilsa	0 ball

Tarjima hajmidan kelib chiqib, baholashda oraliq ballar korsatkichlari ham qollanishi mumkin.

Yozma ish natijalari bo‘yicha sinov yakunida yig‘ilgan ballar jamlanadi va quyidagicha baholanadi:

1. 86 - 100 ballgacha – “a’lo”;
2. 71 - 85 ballgacha – “yaxshi”;
3. 56 – 70 ballgacha – “qoniqarli”;
4. 0 – 55 ballgacha – “qoniqarsiz”

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Ўзбекистон Республикаси Президентининг лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишиланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи. –Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2016. – 56 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараккиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганинг 24 йиллигига бағишиланган тантанали маросимдаги маъруза 2016 йил 7 декабрь. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2016. – 148 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга дурдиз. - Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.
4. Алимджанова З. «Арабская лексикология» Т.2010 г.
5. Белкин В.М. «Арабская лексикология» М. 1975 г.
6. Гранде Б. «Курс арабской грамматики в сравнительно- историческом освещении» М.1998 г.
7. Иброҳимов Н., Юсупов М. “Араб тили грамматикаси” Т.2007 й.
8. Ковалев А.А., Шарбатов Г.Ш «Учебник арабского языка» М.1998 г.
9. Мишкуров, А. Раупова «Морфологический строй современного арабского языка» Т.1992 г.
10. Холидов Б.З. «Учебник арабского языка» Т.1964 г.
11. Белова А.Г. “Введение в арабскую филологию”. - М., 2003 г.
12. Белкин В.М. “Общие тенденции развития арабской научно-технической терминологии в послевоенный период”. Развитие языков в странах зарубежного Востока (послевоенный период). - М., “Наука”, 1983 г.

Internet saytlari

13. www.ziyonet.uz
14. www.arabic.uz